

"תזריע מצורע" – בין המצורע ליום העצמאות - האם המצורע יכול להביא את בשורת הגאולה?

זאב (וזה) פרידמן

פרשתנו ניצבת בשבת מברכין החודש, על גבי רצף מיוחד, לקראת סיומו של חודש ניסן-הוא חודש הגאולה. במעבר מחג הפסח ליום השואה והגבורה והמשכו לחודש אייר שיחול בשבוע הבא, שגם הוא חודש הגאולה, שבמרכזו- יום הזיכרון והמעבר ליום העצמאות. אלו הם עשרת ימי תשועה וגאולה, במעבר משואה לתקומה.

פרשתנו עוסקת בתופעת הצרעת ומשמעויותיה החברתיות. מקורה של הצרעת באדם המצורע שהופך להיות טמא, בהוצאת שם רע על האחר. הבה נבחן את זיקתה של תופעת הצרעת לשני אירועים מכוננים שיחולו בחודש אייר – יום העצמאות ויום ירושלים. שני אירועים שמביאים עמם בשורה של גאולה, של מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו.

האם גם אדם מצורע יכול להביא את בשורת הגאולה ?

ניתן לזהות שני תהליכים של גאולה. הראשון, הוא תהליך גאולה פרטני אותו עובר המצורע, ממצב של טומאה לעבר מצב של היטהרות, שיש בה בשורה של גאולת הגוף והנפש של האדם הפרטי. השני, הוא תהליך גאולה קולקטיבי של עם ישראל, של שלוש גאולות, שראשיתן בגאולת מצרים, שהיא גאולת הגוף, אותה ברית מצרים של ברית הגורל בין הקב"ה לעם ישראל, שביטויה באתוס של היציאה הפיזית והגופנית ממצרים- מעבדות לחירות. בהמשך מופיעה גאולת הרוח, אותה ברית סיני במתן תורה, של ברית היעוד המעניקה זהות רוחנית לעם ישראל. סיומן של תהליך הגאולות, בגאולת המשילות והריבונות של עם ישראל בארצו, בברית ערבות מואב שקבעה את ירושת הארץ, הריבונות של עם ישראל והישיבה בה.

דומה שיש בחיבור של שני התהליכים הללו, סוג של בשורה. גאולה היא בשורה טובה.

כיצד יתכן לומר שצרעת שנתפסת כדבר שלילי ולא ראוי, יש בה ממד של בשורה ותקווה, שמעניקים יסוד לאופטימיות ? כיצד יתכן לומר שהאדם המצורע שנתפס כאדם חריג, טמא, מנודה ולא ראוי, יש בכוחו להביא בשורה של גאולה שיש בה עוצמה של תקווה ?

בפרשתנו, אנו נוכחים בתהליך הטהרה של נגע הצרעת ושל המצורע, בהקרבת קורבנות, שיש בו מסר של הקרבה וקירבה של הכוהן אל המצורע וגם של המצורע אל עמו ותורתו : " זאת תהיה תורת המצורע, ביום טהרתו : והובא, אל הכהן. ויצא, הכהן, אל מחוץ, למחנה; וראה, הכהן, והנה נרפא נגע הצרעת, מן הצרוע..... והעמיד הכהן המטהר, את האיש המטהר ואתם: לפני ד', פתח אהל מועד.... וכפר עליו הכהן, וטהר. ויבשר ד', אל משה ואל אהרן לאמר. כי תבאו אל ארץ כנען, אשר אני נתן לכם לאחזה; ונתתי נגע צרעת, בבית ארץ אחזתכם. ובא אשר לו הבית, והגיד לכהן לאמר: כנגע, נראה לי בבית. וטבל אתם בדם הצפר השחוטקה..... וחסא את- הבית בדם הצפור..... וכפר על- הבית, וטהר. זאת, התורה, לכל- נגע הצרעת, ולנתק. ולצרעת הבגד, ולבית. ולשאת ולשפחת, ולבקרית. להורות, ביום הטמא וביום הטהר; זאת תורת, הצרעת. " (ויקרא, יד', א- נו').

האם יש בנגע הצרעת ובעיסוק בעבודת הקורבנות של היטהרות המצורע ונגע הצרעת, ממד של בשורה ותיקון?

רש"י לפסוק: " ונתתי נגע צרעת"- בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן "

יש במילה נגע, גם משמעות של ענג, באותן אותיות, אבל בסדר שונה. יש במילה משבר גם משמעות של מבשר, באותן אותיות, גם בסדר שונה. בשפה הסינית, המילה משבר נכתבת כצרון של שתי מילים: סכנה + הזדמנות.

הוא אותו רעיון של שבר- לשבור שבר אוכל, בתוך המילה משבר. זאת אותה משמעות מיוחדת גם של אירוע הלידה, כשהיולדת יושבת על המשבר, שהוא אותו קו תפר שבין הריון ללידה.

כיצד המצורע הופך להיות מבשר של בשורה מסוג של גאולה, תיקון, תקווה ובניה?

ההפטרה של פרשתנו נותנת תשובה לכך. הסיפור שבהפטרה מחבר את שני התהליכים שצינתי קודם. את תהליך הגאולה הפרטני של האדם המצורע, עם התהליך הקולקטיבי של גאולת עם ישראל.

ההפטרה של פרשתנו, מספר מלכים ב', פרק ז', עוסקת באירוע דרמטי המתרחש בתקופתו של הנביא אלישע. העיר שומרון בירת מלכי ישראל, במצב מלחמה נגד ארם. העיר נתונה במצור כבד וברעב מכפיר. **הכול נראה רע, ייאוש משתרר ואובדת כל תקווה. בתוך הייאוש והחשיכה הגדולה, מבצבצת לה קרן אור של תקווה.** הנביא אלישע מבטיח כי בתוך יום אחד תוצף שומרון באוכל. הנביא סתם ולא פירש.

במציאות קשה זאת, יושבים בשער העיר שומרון ארבעה מצורעים, שכן מצורעים הם אנשים מודרים מהמחנה ומהעיר. גם הם רעבים. במצב של ייאוש, הם מחליטים להסגיר עצמם לאויב למחנה ארם. הם מגיעים למחנה ולהפתעתם, המחנה מלא אוכל, אך ריק מאדם. המצורעים משביעים את רעבונם. אך ברגע זה הם נזכרים באחיהם, אנשי השומרון הנצורים והנתונים ברעב וייאוש. הם אותם תושבי העיר שומרון שהזירו אותם מעירם ומקהילתם. **המצורעים מחליטים לא לנקום באחיהם שהזירו אותם מחוץ למחנה. הם מחליטים לעשות מעשה ולשמש אנשי בשורה למען אחיהם תושבי העיר שומרון:** "ויאמרו איש אל רעהו, לא כן אנחנו עושים. היום הזה יום בשורה הוא ואנחנו מחשים וחיכינו עד אור הבוקר ומצאנו עוון. **ועתה לכו ונבואה ונגידה בית המלך "** (מלכים ב', ז').

ארבעה המצורעים הם אנשי בשורת הגאולה לתושבי השומרון הנתונים ברעב ועל סף החידלון.

המצורעים אינם דואגים לעצמם, בבחינת את נפשי הצלתי. הם אף לא עושים חשבון עם אחיהם שגרשו אותם מחוץ לעיר. הם אינם נוקמים בהם. המצורעים אינם מתמהמהים. הם מבינים שנועד להם תפקיד היסטורי משמעותי בעת היא, של מברי הגאולה, הישועה, התקווה והתקומה לעם ישראל הנתון במצור בשומרון.

המצורעים הופכים להיות שליחי הנביא אלישע איש האלוקים. **הם אלו שאותם בחר הנביא אלישע להיות שליחי האלוקים, לבשר לאחיהם על הגאולה והתקווה ולחולל מציאות מעשית חדשה. הם, כיפתח בדורו וכשמואל בדורו. המצורעים הופכים להיות מברי הגאולה למעבר הדרמטי משואה וחידלון לתקומה ובניה.**

הציונות אף היא גאולה.

אנו עדים במאות ה 19 וה 20, למנעד על הספקטרום של מברי הציונות והגאולה, - הרצל, וולפסון, מקס נורדאו, משה הס, פינסקר, הרב קוק, הרב מוהליבר, הרב קלישר, הרב אלקלעי, הרב ריינס ואחרים.

מברי גאולת הציונות, נתפשו לא אחת בעיני אחיהם היהודים, כמצורעים וטמאים. הם אף זכו להתנגדות עזה, לדה לגיטימציה, להחרמה והדרה, על ידי ציבורים בעם ישראל בגולה, ערב השואה.

הרב יואל בן נון בספרו " נס קיבוץ גלויות" (2011), מספר על עוצמת ההתנגדות "למצורעים" מברי הציונות: " גם במונקאטש (קודמתה של סאטמר) היה, ושם אמרו: "כתוב בתורה בפרשת ציצית: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם...". "אחרי לבבכם" זה הרצל (הרץ באידיש) = לב), "ואחרי עיניכם" – זה הרב קוק (קוק באידיש) = ראייה) ".

במקום אחר בספרו, מספר הרב יואל בן נון: " סיפור נוסף יש לי ממורי ורבי (הרב צבי יהודה הכהן קוק). הוא הציב על השידה בחדרו, את תמונתו של בנימין זאב הרצל, בין תמונותיהם של גדולי הרבנים, מהגר"א ועד אביו הרא"ה קוק.....כשהרהבתי עוז ושאלתי אותו, מה עושה תמונתו של הרצל בין תמונת הרבנים ?, חייך, האריך בהסבריו, ולבסוף ענה: " אולי זה לא מוצא חן בעיני מישהו, אבל אותו שלח ד', להתחיל להוציא אותנו מהגלות" .

גם המשוררת רחל (1890-1931), שידעה תנ"ך, נדרשת אף היא בשירתה, לסוגיה של המצורעים מברי הציונות והגאולה, וקושרת זאת להפטרה של פרשתנו, וכך היא כותבת: " **בשכבר הימים האויב הנורא את שומרון הביא במצור. ארבעה מצורעים לה בישרו בשורה. לה בישרו בשורת הדרור. כשומרון במצור – כל הארץ כולה, וכבד הרעב מנשוא. אך אני לא אובה בשורת גאולה, אם מפי מצורע היא תבוא. הטהור יבשר וגאל הטהור, ואם ידו לא תמצא לגאול, אז נבחר לי לנפול ממצוקת המצור, אור ליום בשורה הגדול** ". הנה נרקמת לה לכאורה קואליציה, בין חסידי

מונקאטש, לבין רחל המשוררת החילונית. אך אין כמובן לחשוד בציוניותה ואהבת ארץ ישראל של רחל. **שירה של המשוררת רחל נותח על ידי חוקרי שירה וספרות, באופן רב אנפין ומגוון-מדוע רחל כתבה את מה שכתבה ומה הייתה המשמעות של השיר מבחינתה?**

שמעתי מהרב יוקי מאיר אחייני היקר, ששמע מהרב דני שילה ששמע מד"ר אורי מילשטיין ההיסטוריון הצבאי ובנה של אחייניתה של רחל המשוררת, ששירה זה של רחל אודות ארבעת המצורעים, הוא שיר תיגר שנכתב בעקבות המשא ומתן בימים ההם, **בין תנועת העבודה לבין התנועה הרוויזיוניסטית, שהייתה שנואת נפשה של רחל ושבעיניה הם נתפסו כמצורעים והם לא היו ראויים בעיניה להביא הגאולה והתקומה של מדינת ישראל.** מעניין אם רחל הייתה כותבת בנחרצות שירה זה, אם הייתה חיה כיום בפרספקטיבה היסטורית בחלוף השנים.

דומה שהתשתית הקלוקלת החברתית של הוצאת שם רע המביאה לצרעת, באה לידי ביטוי אצל יחידים וגם תנועות, כדוגמת חסידי מונקאטש ואף רחל, **בשלילתם בהוצאת שם רע לכל מי שנראה בעיניהם כמבשר בשורה שאיננו מבית גידולם.**

פרשתנו והפטרותה בחודש אייר - חודש גאולת התקומה של עם ישראל בארצו ובמדינתו, בסמיכות ליום העצמאות, מציבות לנו מראה, על בשורת הגאולה והציונות, שמבשריה הם "רחמנא ליצלן", אנשים הנתפסים "כמצורעים" בעיני אחרים. שכן, אנו נוטים לא אחת, לראות ולתפוס רק את חיצוניותו של המצורע, אנו רואים רק את הנגע החיצוני בעור בלבד, אבל ממעטים או נמנעים, לנסות לראות ולהתבונן בפנימיות של האדם הנתפס כמצורע. אולי דווקא הפנימיות של האדם המצורע, היא מרחב נקי טהור ואמיתי, שיש בו כנראה את האנרגיה הראויה, להביא את הבשורה האמיתית, לחולל את השינויים ההיסטוריים, ככלי לשליחותו של הקב"ה, לשנות את פני ההיסטוריה. אנו נוטים לא אחת בחיי היום יום, להיות שיפוטיים ושטחיים ולתייג אנשים רק על פי המעטפת החיצונית ושייכותם החברתית הדתי והפוליטי. אנו נוטים להכניס אנשים לתוך מגירות של זהויות שטחיות שיפוטיות וטוטליות, באופן בינרי, כמו למשל, דתי ולא דתי או ימני או שמאלני. כאילו אין משהו באמצע. איננו מנסים פעמים לחדור ללב האדם ולנפשו, מעבר לקליפה והניראות החיצוניים. לא פעם קורה לנו שדווקא אותו אדם שלא האמנו בו ולא נתנו לו כל סיכוי, דווקא הוא זה המחולל והמשפיע.

בחודשי ניסן ואייר שבהם אנו עדים לנס קיבוץ גלויות ולתקומת מדינת ישראל, משואה לתקומה ולאיחודה של ירושלים בירתנו הנצחית, אנו מצפים לגאולה השלמה ולביאת המשיח. כך גם רבי יהושע בן לוי, כפי שמסופר במסכת סנהדרין, דף צח' ע"א, נדרש לאתר את מבשר הגאולה בדמותו של המשיח, על ידי כך שכרך את גורלו בחולי צרעת. הוא מוצא את המשיח יושב בפתח העיר רומי, שוכן בקרב חולי צרעת. אם המשיח יאותר בקרב המצורעים, אז מדוע מבשרי הציונות התקומה והגאולה, אינם יכולים לבוא אף הם מקרב "המצורעים"? גם הגאולה יכולה לנבוע ממקומות ומאנשים בלתי צפויים ובלתי הגיוניים, שנתפסים כנגועים בצרעת, אבל בפנימיותם הם מלאי טוהר.

ספר ויקרא העוסק בעבודת הקורבנות וגם בפרשתנו, מחייבים אותנו להעמיק בפשר ההקרבה והקורבנות הרבים שתבעה מעמנו גאולתנו תקומתנו וקוממיותנו, על מנת להגיע יותר ויותר לקירבה למימוש חזון גאולתנו, של תקווה בת שנות אלפיים של נפש יהודי הומיה להיות עם חופשי בארצנו- ארץ ציון וירושלים.

צא ולמד, האדם המצורע אכן יכול להביא את בשורת הגאולה. אך עלינו לפתוח לו את הדלת, כפי שהטיבה נעמי שמר לבטא זאת בשירה- "לו יהי": "אם המבשר עומד בדלת, תן מילה בפיו, כל שנבקש לו יהי".

שבת שלום חודש מבורך חג עצמאות שמח – תחי מדינת ישראל